

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

Siiri Nõva

Arhitekt Erika Nõva elamu
Väärtused, tehniline seisukord ja restaureerimiskontseptsioon
Kadaka pst 120, Tallinn, Harju maakond

2016/2017 õppeaasta
Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituskursuse lõputöö

Tallinn 2017

SISUKORD

Sissejuhatus	2
1. Ajalooline ülevaade	5
1.1 Mustamäe asunduse planeerimine	5
1.2 Elamu ajalugu	6
1.3 Elamu krunt	19
1.4 Omanikud	22
2. Materjalikasutus ja tehniline seisukord	22
3. Väärtused ja säilitamise ettepanekud	27
4. Restaureerimise kontseptsioon	39
Kokkuvõte	40
Kasutatud kirjandus	42
Lisad	42

III 1. Perekond Nõva ~1947.a.
(perekonnaarhiiv)

SISSEJUHATUS

Objekti andmed

Aadress	Kadaka pst 120, Tallinn, Harju maakond
Endine aadress	Tähetorni tn 6
Valmimise aasta	1938
Mälestis nr	8828
Mälestise nimetus	Elamu Tähetorni t. 6, 1937.a.
Katastri nr	78404:409:4650
Maa sihtotstarve elamumaa	100%
Kinnistu suurus	11537 m ²

Töö on koostatud arhitekt Erika Nõva poolt projekteeritud tema enda perekonna koduks rajatud elamust. Objekt on valitud töö koostamiseks, kuna antud elamu on olnud arhitekt Erika Nõva loomingu üks tippteostest ja hoonet ei ole varasemalt käsitletud põhjalikumalt ja detailsemalt ühe tervikuna. Elamu kohta ei ole varasemalt koostatud muinsuskaitse eritingimusi. Töö on aluseks muinsuskaitse eritingimuste koostamisele ning restaureerimiskontseptsiooni väljatöötamisele.

Asukoht

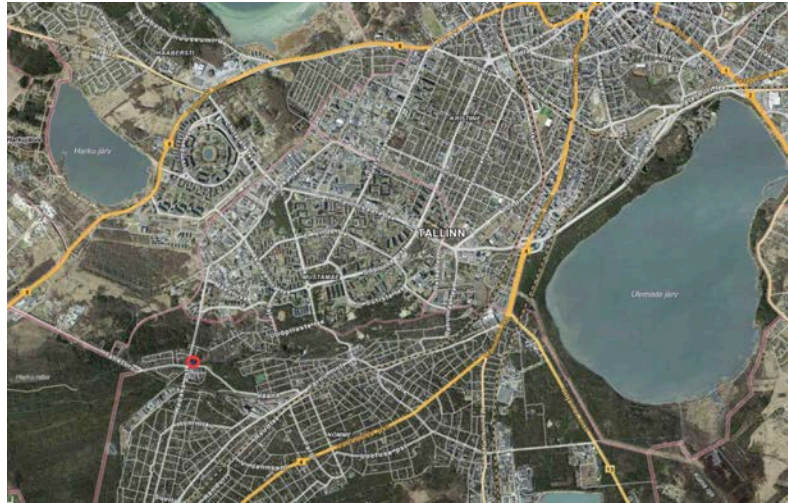
Vanemas ajaloos kuulusid selle piirkonna maad Harku ordumõisa valdusesse ning alates 1641. Aastatst, kui mõis läks eravaldustesse, erinevatele isikutele nagu Rootsi riigiametnik Adam Schrapffer, 1679. aastast Berend Johann von Uexküll. Edasi olid omanikeks veel Budbergid, Ungern-Sternbergid, Weymarnid, Knorringid ja Harped.

Elamu asukoht on 20 sajandi algusest määratletud Harku-Kadaka külana¹ ja hiljem Vana-Mustamäe asundusena (1936. a).²

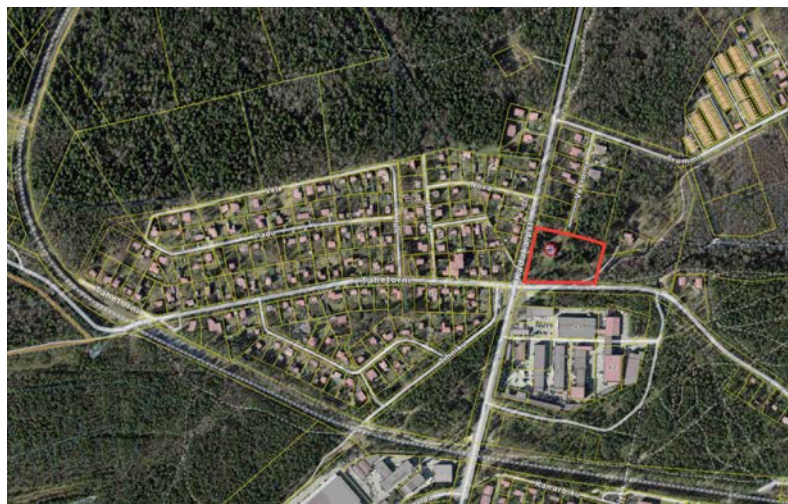
Käesoleval ajal kuulub elamu asukoht Tallinna linna, Nõmme linnaosa koosseisu. Krunt asub Kadaka puiestee ja Tähetorni tänava ristmiku kirdeosas. Elamu krundiga külgneb põhja- ja idaküljest Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala.

1. Robert Nerman, Mustamäe ajalugu 1960. aastate alguseni; Tallinn 2012, lk. 8.

2. Anne Lass (koostaja), Arhitekt Erika Nõva, Minu töö ja elu; Eesti Arhitektuurimuuseum, Tallinn 2006

III 2. Situatsiooniskeem

III 3. Asukohaplaan

III 4. Krundiplaan

1 AJALOOLINE ÜLEVAADE

Ajalooline ülevaade on koostatud arhitekti mälestusialuseks võttes.³ Eesti Arhitektuurimuuseumi poolt kirjastatud Erika Nõva mälestuste kogumikus “Minu töö ja elu” on kujundlikult kirjeldatud Mustamäe asunduse planeerimise ja arhitekti kodumaja ehitamise ning kujunemise lugu.

1.1 Mustamäe asunduse planeerimine

Arhitekt Erika Nõva sai 1936. aastal Põllutööministeeriumi Asundusametis töötava arhitektina tööülesandeks alustada Mustamäe asunduse planeerimisega. Nõmmel, Glegni pargi ja Vääna raudtee vahelisele alale, Mustamäe alla planeeriti väiksemaid krunte Tallinnas töötavatele ametnikele aiandussuunaliste talude rajamiseks. Ajalooliselt on Mustamäeks loetud praeguse Nõmme ja Glehni pargi territooriumi ulatuses nõlvapealne ala.

19. Sajandi keskpaigas hakkasid Tallinna elanikud väljasõite korraldama Sinistele mägedele, kuna Tallinna poolt vaadeldes paistsid nõlvapealsed metsamassiivid sinisena ja mustana ning said ka selle järgi oma nime.⁴ See piirkond oli tänu vaheldusrikkale maastikule (Mustamäe nõlv, suusatamiseks sobiv mets ja endised liivakarjäärid, allikad jne.) ja kultuurilooliselt hinnatud objektidele (Glehni basseinid, loss, kasvahoone jne.) armastatud puhke- ja sportimisalaks Tallinna elanikele.

Planeeritavat asundust läbis keskse teljena ida-lääne suunas kulgev Harku tee (praegune Tähetorni tänav) ja põhja-lõuna suunas Kadaka tee (praegune Kadaka puiestee). Töö all olev ala oli kokku ca 60 ha ja krundid nähti ette 3-5 ha suurustena (Ill. 5).

Ill 5. Mustamäe asunduse planeerimiskava 1936. (EAM väljaandest Arhitekt Erika Nõva. Minu töö ja elu; Tallinn 2006)

3. Anne Lass (koost.), Arhitekt Erika Nõva, Minu töö ja elu; Eesti Arhitektuurimuuseum, Tallinn 2006, lk 34
4. Martin Nurme, Mustamäe asunduse ajalugu, Tallinn 2014

Krundid planeeriti 15 trapetsikukulise tükina Harku tee äärde nii, et hooned ja õue-aiamaad oleksid visuaalselt atraktiivsemas, suurte põlispuudega nõlva piirkonnas. Igal krundil oli oma metsatükk. Hoonestus oli asunduses ette nähtud tüüpsete projektidega ja loomapidamisvõimalusega koosehitusena. Koosehitus on 1930-ndatel hakatud propageerima praktilist, kompaktset ja ökonoomsemat majapidamise tüüpi, kus elu- ja majandus- ning loomapidamisruumid liideti ühte hoonesse.

1936. aasta lõpus valmis Mustamäe asunduse “genplaan” (asunduse planeerimiskava) ja töötati välja sobiv hoonetüüp kus majandusruumide suurus oli tingitud krundi suuruselt, kuid valdavalt oli planeeritud 3 tuba ja köök ning 1 lehma pidamise võimalus. Samaaegselt asuti kandidaatide vahel krunde välja loosima. Erika ja Ilmar Nõva olid juba varasemalt otsinud Nõmmele sobivat kohta kodu rajamiseks kuid ei olnud sobivat kohta leidnud. Mustamäe asunduse ala sobis asukokohalt ja perekond osutus kandideerimiseks sobivaks just Ilmar Nõva nimel, kuna Asundusameti töötajatel ei peetud sobivaks kandideerida. Arvatavalt ka suuresti tänu kaksikute laste olemasolule saadi osalemises sobivuse kinnitus.

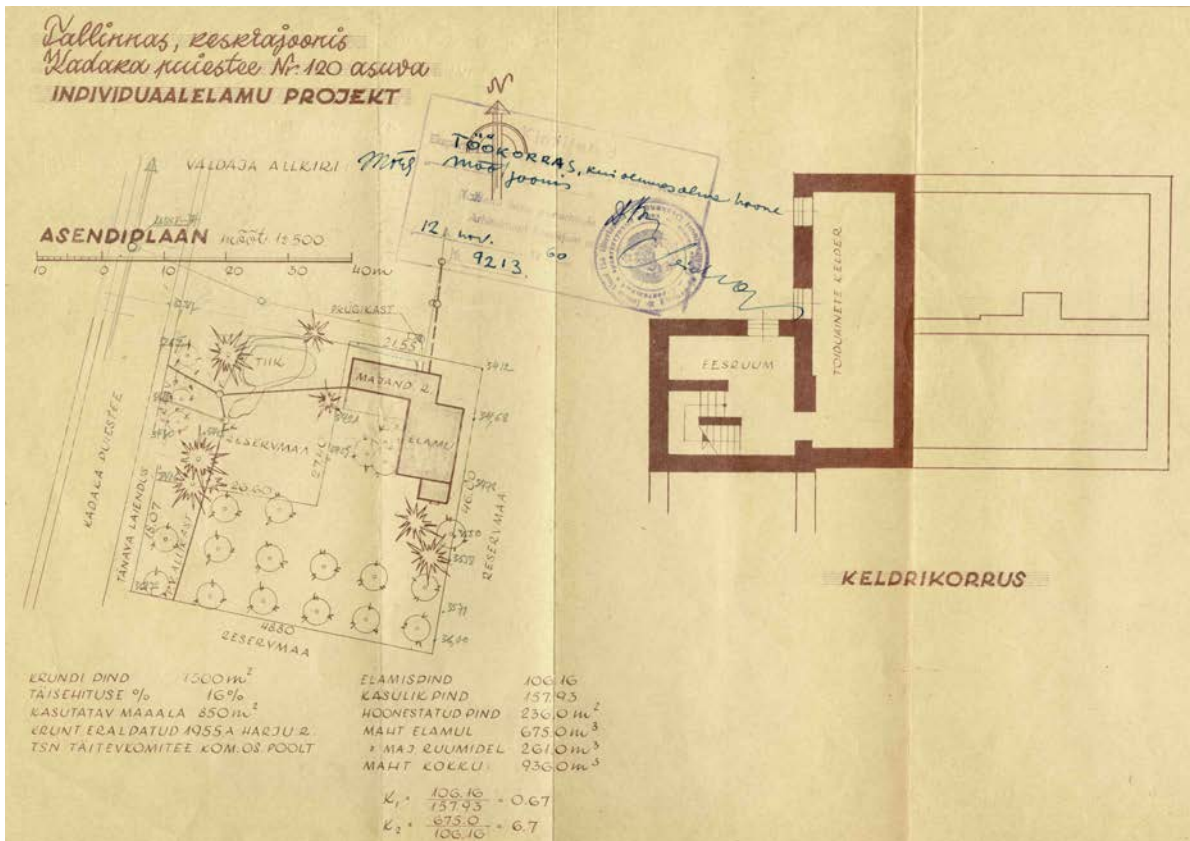
Loosi teel saadi esmalt krunt Vääna raudtee ja Harku metsa lähedale, asunduse kaugemasse otsa. Kuna aga Kadaka tee ristmikul oleva krundi algne omanik ei ilmunud välja, otsustati see soodsama asukohaga maatükk pakkuda Ilmar Nõvale .

Kuue elamu ehitusega alustati 1937. aasta kevadel riikliku ehitusettevõtmise korras (sh. Nõva maja). Kõik elamud olid Erika Nõva poolt Asundusametis projekteeritud ja ehitati kohapeal valmistatud betoonkividest “Nopsa” süsteemis. See oli peale I maailmasõda Soomes kasutusele võetud kolmekihiline serviti või lapiti tellisesuurustest betoonkividest laotud seinatüüp, kus välimine õhuvahe jäeti tavapäraselt tühjaks ja sisemine täideti soojustusmaterjaliga. Täidiseks kasutati sammalt, turvast, peenestatud puusütt, linaluid ja saepuru segatuna põlevkivituhaga, lubjaga või tsemendiga. Välisvahe võidi ka täita õhu isoleerimisvõime tõstmiseks kanarbikuga.⁵

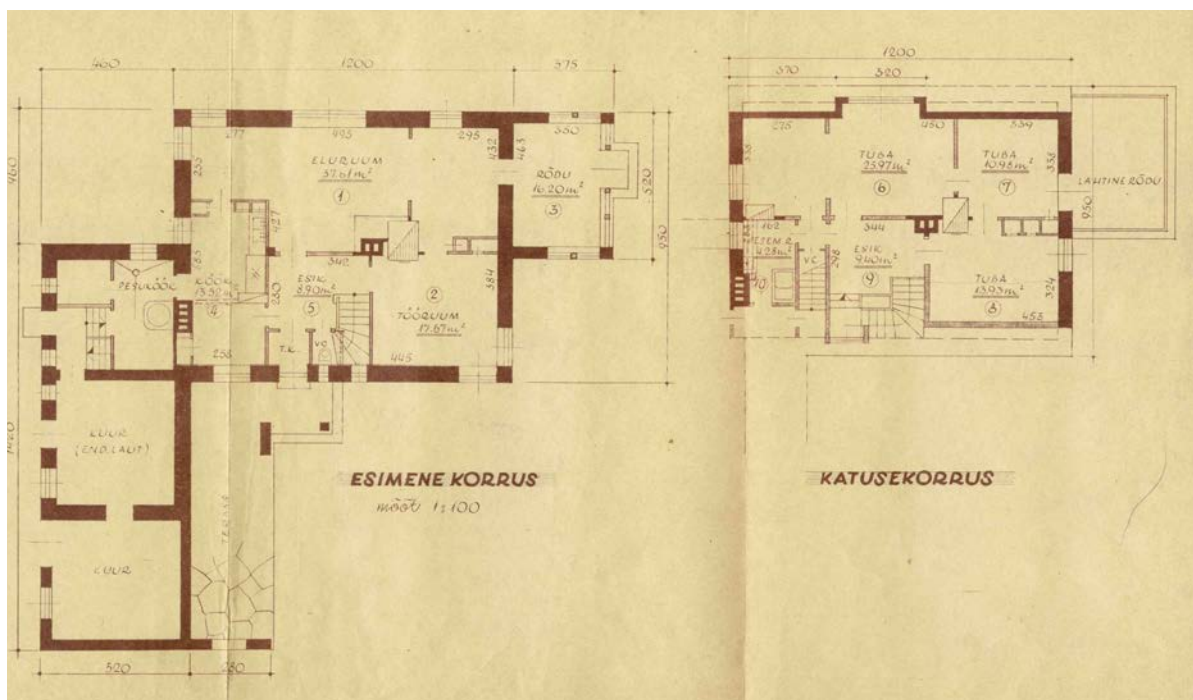
1.2 Elamu ajalugu

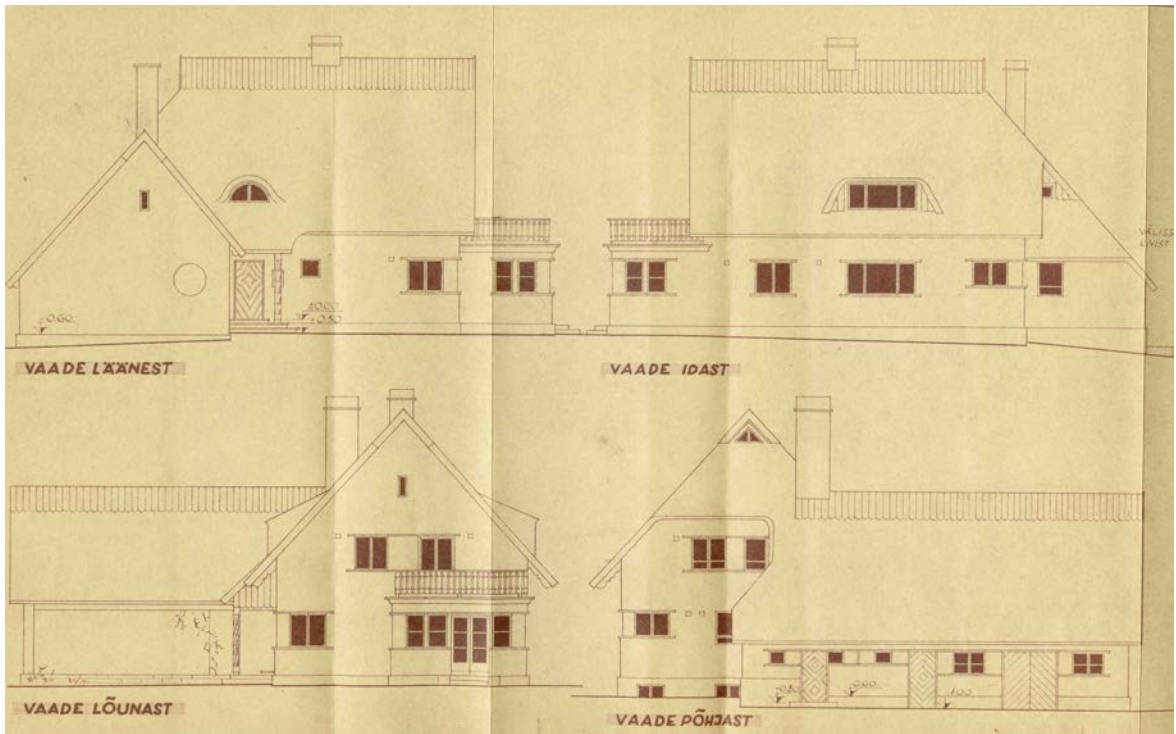
Elamu on juba algselt projekteeritud arhitekt Erika Nõva poolt oma perekonna koduks ja on suurem ning nõudlikum versioon uusasunduse tüüpprojektina kasutatud koosehitusest. Kiirete ehitustööde tõttu ei koostatud Nõva majale põhjalikke jooniseid ja ehituskirjeldusi. Küll aga koostas Erika Nõva erineva kujundusega eskiislahendusi (lisad 1-5). Hoone ehitati peamiselt eskiisjooniste alusel ja autori ehitusjärelvalve koras (Ill. 6).

5. Ins. A. Grauen ja V. Alven, Tulekindel ehitusviis Nopsa; Autorite kirjastus, Tallinn 1936

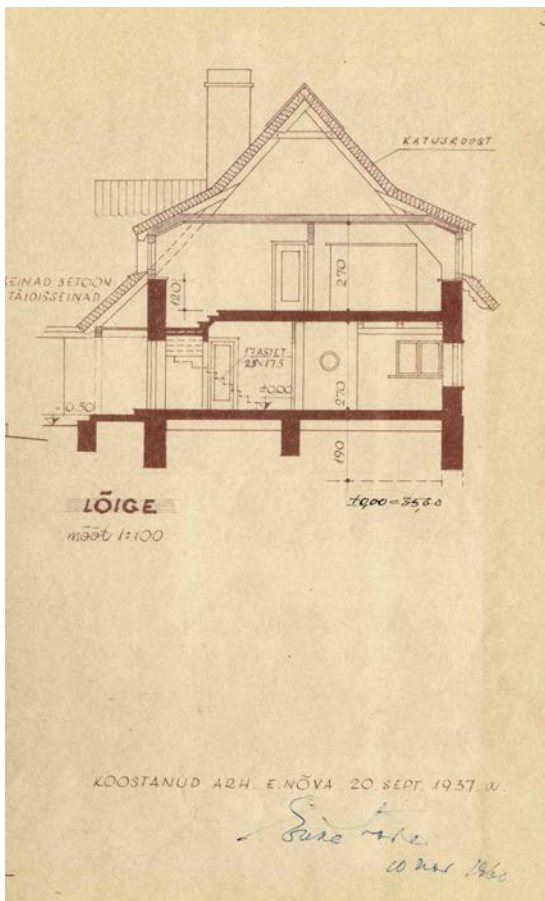

III. 6. Elamu projekt 20.09.1937. (Eesti Arhitektuurimuuseum F22.N6.S8.2)

III. 6. Elamu projekt 20.09.1937. (Eesti Arhitektuurimuseum F22.N6.S8.2)

Lootes arhitekti pädevusele, ei juhtinud töödejuhatajad piisaval määral ehitusprotsessi ja ehituse kulgu käis Nõva jälgimas peale oma tööaega iga päeva õhtul Hiiult jalgrattaga kohale sõites.

Kuna krundil oli maja kohal turbakihi paksuseks 1,3-1,6 meetrit, tuli teha tavalahendustega võrreldes lisakulutusi kivide ja tsemendi näol vundamendi viimiseks liivapinnaseni. Ehitismaksumuses oli arvestatud tavalise, 1.2 meetri sügavuse vundamendiga. Hoone ümber rajati drenaaž pinnasevete eemalejuhtimiseks. Hiljem rajati veel lisadrenaaž keldri alla.

“Nopsa” tüüpi seinad laoti kolmekihilisena, serviti asetatud tellisesuurustest betoonkividest. Betoonkivid valmistati kohapeal, 3 kivi korruga valmistava raami abil (Ill. 7).

Kiviridade vahele moodustus kaks vahet, millest sisemine täideti freesturba ja lubja seguga, ning välimisne kanarbikuga. Lisaks vooderdati seinte sisepinnad 50 mm lattidele kinnitatud 25 mm plankudega, millele kinnitati seespool krohvimatid. Seinad krohviti seest ja väljast lubikrohviga, see aitas oluliselt kaasa “Nopsa” seinte õhupidavuse tõstmisele.

Palju töid tehti ehitusel oma perega - maja põranda alt alusturba väljavedamine, seinte väliste õhuvahede täitmine kanarbikuga (insener Graueni soovitusel, et vähendada õhu tsirkulatsiooni) jms.

Ehituse käigus korrigeeris Erika Nõva elamu projekti, kuna lõunapoolselt küljelt vaadeldes tundus hoone ümbritsevate kõrgete puude ja orus asetsemise tõttu liiga madalana. Elamu seinu tõsteti teise korruse põrandast alates 1,4-1,5 m (Ill. 9).

Ill 7. Betoonkivide valmistamine ehitusplatsil 1937. (Eesti Arhitektuurimuseum F22.N8.S8.8.1)

Ill 8. Esimese korruse sokli ja betoonvahelae ehitus 1937. (Eesti Arhitektuurimuseum F22.N8.S8.9.1)

III 9. Sarikate püstitamine, elamu esivaade 1937. (Eesti Arhitektuurimuseum F22.N8.S8.6.1)

III 10. Sarikate püstitamine, elamu tagavaade 1937. (Eesti Arhitektuurimuseum F22.N8.S8.14.1)

Algselt planeeritud põletatud savikividest kõrgekaldelise viilkatuse kate vahetati välja omanike soovil samal ajal Paldiski mnt-l ehituses olnud elamu pilliroost katusekatte vastu. Roo kogusest ei piisanud terve katuse katmiseks, ning osa katusest paigaldati mitmeid nädalaid hiljem. Puuduv katuseosa kaeti ajutiselt pappkattega kuid ei pidanud sademetele vastu ning läbijooks põhjustas esiku põranda vahele paigutatud soojustuse märgumist. Katuse hari on kaetud ümara otsaga ja külgedelt veesoontega harjauldisega. Selline katuse harjamise tüüp ei ole Eestis väga levinud, kuid on sobivam tänu oma modernsemale välisilmele võrreldes arhailisemate harjamalkadega.

Erinevatel aegadel käis elamu ehituse kulgu jälgimas insener Grauen, kes oli omaaegne betonehituste spetsialist ja propageerija. Valminud elamu seintel teostati soojusmõõtmisi (lisad 6-10).

Kogu asunduse piirkonna veetarve oli rajatud allikate baasil nõlvaaluste kaevudega ja kahe “vesioinaga” (hüdrauliline veepump). Üks “vesioinastest” paikneb Nõva krundil. Krundi edelanurgas olnud allikas juhiti torustikuga elamule lähemal paikneva kahe kaevu süsteemini. Ülemisse kaevu kogunenud vesi langeb mööda toru ~ 2 meetrit madalama põhjaga kaevus olevasse vesioinasse. Vesi pumbatakse hüdraulilise pumba jõul elamu katusekorrusel paiknevasse kogumipaaki, mis ~5 m kõrgemal kaevus olevast pumbast.

Fassaad

Elamu välisilmet kujundavad kõrgekaldeline rookatus ja sellele tasakaaluks rahuliku taustana mõjuvad lubikrohviga kaetud seinad, mis on toonitud heleda ookerkollase lubivärviga.

Elamu vundament ja sokkel on rajatud massiivsetest pekividest ning välispinnas viimistletud rustikaalse pinnanna lubikrohvi sisseviske kihiga.

Fassaadide kompositsiooni täiustavad ilma akendeta või mõnes seinas väga täpselt paigutatud väheste akendega seinapinnad elamu majandusruumidega läänetiivas.

Katusel on erineva laiusega räästad. Eluruumide osas on hoone lõunatiival 1 m räästalaius ja majandustiival ulatub katus välisseintest 0,6 meetri kaugusele.

Kõik sarikaotsad on kujundatud ümaratena, keskse läbiva avaga. Laiemate räästaste alapind on vormistatud ajaloolise taluarhitektuuri võtmes (Ill. 11)

Ill 11. Valminud elamu 1938.
(Eesti Arhitektuurimuseum F22.N8.S8.)

Esimese korruse veranda peal paiknevale rõdule pääseb teise korruse toa kaudu. Rõdu on madalakaldelise põrandaga, mis oli elamu valmimisjärgselt kaetud puidust hõreda laudkattega. Laudskate on hiljem rõdu põrandalt eemaldatud. Rõdu piire on moodustatud lihtsatest vertikaalsetest saelaudadest. Iga teine laud kujundatud lihtsate väljalõigetega, ning pealt on piire kaetud laia käsipuuga ning toonitud pruunikaspunase linaõlivärviga.

Elamu peasissepääs on L-kujulise hoone sisenurgas, etteulatava varikatuse alt, mida toetab tahatud nurgeline puitpost. Post on valmistatud ühest suurimast krundil kasvanud puust arhitekt Edgar Velbri isa poolt, kes oli oma aja hinnatud tisler. Post paigaldati oma kohale 1940.aastal. (Ill. 12).

III 12. Elamu sissepääs 1950-ndad.

(Eesti Arhitektuurimuuseum F22.N8.S8.)

Sissepääsutrepp ja külgneva kaetud katusealuse terrassi põrand on laotud valdavalt suuremõõtmelistest paeplaatidest. Paeplaadid saadi elamu ehitusega samaaegselt Toompea lossi ümbruses toimunud sillutustööde käigus eemaldatud kõnniteeplaatide hulgast. Kuna aga kogu pinnale ei jätkunud suuri plaate, olid tagumised pinnad ja vähemmärgatavad kohad kaetud väiksemate vabakujuliste tükkidega. Paeplaatidega on vormistatud ka elamu ümber paiknevad teerajad ja astmeplaadid murus.

Elamu peaukse väliskülg on kujundatud profileeritud laudisest visuaalselt ruumilise rosetina kokkulaotud ornamendina ning on värvitud tumepruuni tooni õlivärviga (III. 13). Ukse sisekülg on kujundatud ukseraami siseservadesse paigutatud funktsionalistlike naturaalsest puidust viimistlusliistudega ning kaetud heleda roheka värviga (III. 14).

Ill 13. Peaukse kujundusmotiiv (autori foto)

Ill 14. Elamu peauks (autori foto)

Majandussisepääsud (kaks ust ja üks kahepoolne värav) on elamu põhjaküljel, ning on kujundatud tagasihoidlikumalt. Jalakäiguuks kordab peaukse kujundust mõnevõrra lihtsamalt ja teised ukсед on 45 kraadi all kuusekujuliselt kokkulaotud ning sügavpruuni värviga kaetud profiillaudisega (Ill. 15).

Ill 15. Majandusruumide välisused (autori foto)

Akende kujundus on ruumide lõikes erinev, olles suurejooneliselt avarast valguspinnanast elutoas kuni praktiliste valgussilmadeni sahvris ja wc-s. Aknad on kogu maja ulatuses kahearaamilised ja sisse-välja avanevad. Akende lengid on erinevalt raamidest olnud kaetud erinevate heledamate ja tumedamate roheliste toonidega. Aknaraamid on värvitud valgeks.

Interjäär

Elamu planeering on esimese korruse eluruumide osas funktsionalistlikult avar, ruumikas ja vabakujuline. Siseruumides viibides on mitmes erinevas punktis võimalik tajuda klassikalisest arhitektuurist pärinevat anfilaadsuse võtet, kus see ilmneb uste järjestikuse paigutusena. Samuti on võimalik avatud planeeringuga esimesel korrusel pea igas ruumiosas viibides nautida akendest välja igas suunas pikki vaateid. Elamu siseplaneering loob tundliku, avatud ja ümbritseva maastikuga tihedalt seotud tunnetuse.

Hoonesse sisenedes loob esmamulje sisetrepi väljalõigetega, hoone valmimisaastat kujutav naturaalsest puidust peitsiga tumedaks toonitud piire (Ill. 16).

Ill 16. Esiku treppiire 1970-ndad.

(Eesti Arhitektuurimuuseum F22.N8.S8.)

Ill 17. Esiku vaade 1970-ndad.

(Eesti Arhitektuurimuuseum F22.N8.S8.)

Elamu interjäär oli kujundatud lihtsalt, krohvitud ja värvitud tumedamatooniliste (valmimisjärgselt) seintega. Põrandaid katavad elutoas ja töötoas parkett ning muudes tubades ja köögis värvitud laudpõrandad. Kogu maja ulatuses on kasutatud ühesugust omaaegse levinud profiiliga põrandaliistu. Samuti on uste piirdeliistud mõlema korruse ulatuses ühesugused, kuid erinedes viimistluselt elutoas, kus liistud on tumedamad pruunid, kaetud lakiga ja harmoneerides sarnaselt viimistletud laetaladega (Ill. 18, 19).

III 18. Elutoa sisevaade 1970-ndad.
(Eesti Arhitektuurimuuseum F22.N8.S8.)

III 19. Elutoa sisevaade 1970-ndad.
(Eesti Arhitektuurimuuseum F22.N8.S8.)

Elutoa mõjuvaimateks elementideks on avarat vaadet pakkuvate akende kõrval rahvusmuustritega kujundatud ehislaetalad ja lihtsama kujundusega konstruktiivsed laetalad. Elutoa osi eraldavate kardinade siinid on leidlikult süvistatud ukseavade puitsillustesse. Eluruumi keskse osa lake on kinnitatud neli erinevate muustritega ja dateeringutega ehislaetala, mis graveeriti perekonna kõigi liikmete poolt. Kujunduse tegi taladele Ilmar Nõva. Talad valmistati ja paigaldati 1957 aastal (Ill. 20, 21).

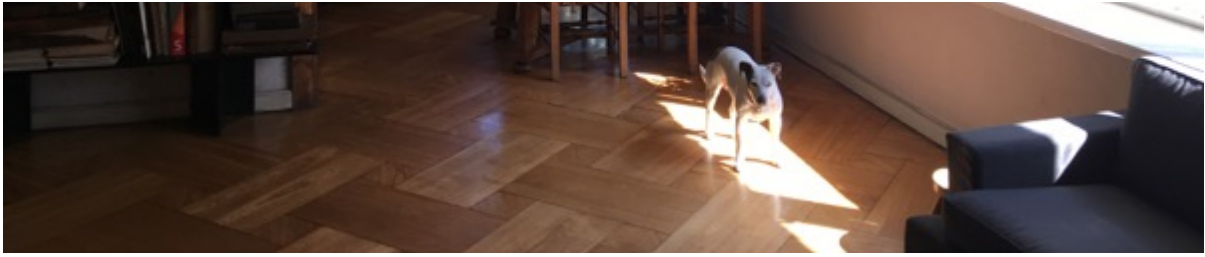

III 20. Elutoa dekoratiivne talalagi (autori foto)

III 21. Dekoratiivne talalagi, detail (autori foto)

Elutoa põrandat katab elegantne ebatraditsiooniliselt suuretahviline saareparkett (Ill. 22). Taaskasutusena paigaldatud parkett on algselt pärit Toompea lossist (valgest saalist), kus ehitustöödega toona seotud olnud Erika Nõva sai päästa elutoa põrandale sobiva koguse põrandakatet.

Ill 22. Elutoa suuretahvililine parkettpõrand (autori foto)

Parkett on kuuseplankudele kinnitatud saarepuidust tahvlitest, suuremate tahvlite mõõtudega 70 x 35 cm (Ill. 23, 24). Analoogse mustriga parketti võib leida Hiiumaalt, Suuremõisa mõisahoone peasaalist. Töötoa põrandal on tagasihoidlikuma kujundusega tammepuidust parkett, suuremate tahvlite mõõtudega 30 x 14 cm.

Ill 23. Elutoa suuretahvililine parkettpõrand (autori foto)

Ill 24. Töötoa tammepuidust parkett (autori foto)

Hoone küttesüsteem on üles ehitatud mõlemal korrusel paiknevate suurte pottahjudega, mis on paigutatud kolme tuba üheaegselt kütvana. Elutoas on liidetud ahju mahuga avatud poolkaarekujulise suuga kamin. Kamina kujundas arhitekt Edgar Velbri.

Kamina ehitamisel on kasutatud tumedaid klinkertelliseid, mis on pärimuse kohaselt pärit Vabaduse väljakul oleva toonase kindlustusseltsi EKA maja ülejääkidest (Ill. 25).

Ill 25. Elutoa klinkertelistest kamin (autori foto)

Kõik elamu siseuksed on funktsionalistlikult lihtsad, ukseraami siseservadesse paigutatud lihtsate liistudega raamused.

Osalise klaaspinnaga on lahendatud esimesel korrusel esiku ja elutoa vahel ning veranda uks. Teise korruse klaasuks paikneb esiku ja keskse toa vahel (Ill. 26).

Ill 26. Teise korruse klaasuks (autori foto)

Majandusruumide lahendus on praktiline - seinad on krohvitud ja lubjatud. Põrandad on betoonkattega.

Ümberehitused

Elamu fassaadid on pea täies ulatuses ehitusaegsed. Elamu pilliroost katusekate on aja jooksul välja vahetatud erinevate lõikudena samaväärse materjali vastu. Kõige kauem säilis algse kattega hoone põhjapoolne katusepind. 60 aastat toimiv rookatus näitab head materjali paigaldamisoskust. Selle põhjapoolse katusepinna asendamisel 1997. aastal paigaldati roopinna sisse katusealuse ruumi valgustamiseks kaks suuremat ja üks väiksem katuseaken. Katuseakende paigaldamise põhjuseks oli soov katusealune ruum välja ehitada eluruumiks. Aknad paigutati just elamu põhjaküljele, et mitte domineerida oma lahendusega ja jättes nii hoone esifassaad muutmata.

Samuti ei ole tehtud plaanilahendust muutvaid suuremaid ümberehitusi. Väiksemad muudatused on tehtud esimese korruse köögis seoses sisseehitatud kööginõu- ning sööginurka viiva siseukse likvideerimisega ja pesuköögi rekonstrueerimisega moodsamaks saunaks 1980-ndatel aastatel. Teise korruse algselt projekteeritud kujul välja ehitamata vannitoa (hilisem köök) ja magamistoa garderoobi osa vahelt on lammutatud glasuurpottidest ahi, mis oli korstnajakalaga ühendatud põranda tasapinnas kulgeva ühenduslõõriga. Projektis kajastamata, kuid algselt väljaehitatud leso tüüpi ruumielement on endise elaniku mälestuste põhjal⁶ lammutatud teise korruse keskmisest idapoolsest toast säilitades pottahju oma esialgsel kujul. Samuti on 1960-ndatel aastatel kinni ehitatud lai ava, mis ühendas eelnimetatud tuba põhjapoolse ruumiga. Arvatavalt olid need ruumid algselt planeeritud pererahva magamistoaks ja sellega külgnevaks, kardinaga eraldatud garderoobiks, kuna kõrval asusid tualettruum ja vannituba.

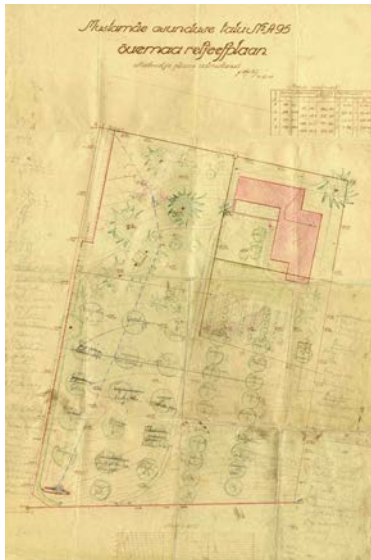
Seoses keskkütteüsteemi paigaldamisega on keldrikorrusel eraldatud toiduainete keldrist vaheseinaga väiksem osa ja kahe majandusruumi (endine loomapidamisruum) vahel on rajatud uus vaheuks, säilitades vana ukseava ja ukse.

Elamu plaanidel on väiksemate muudatuste ja detailide puudumise põhjuseks ilmselt asjaolu, et põhjalikumalt ja korrektsemalt vormistas Erika Nõva elamu joonised alles 1960. aastal inventariseerimisplaanidena.

6. Intervjuu Ellen Mardiga 18.04.2017

1.3 Elamu krunt

Peale ehitustegevuse lõppu alustati elamu ümbruse põhjalikuma kujundamisega. Planeeriti hooneümbrust ja rajati õunapuuaed, mis sai kantud geodeedi poolt koostatud alusplaanile. Kokku oli elamu ümber algselt pea 40 viljapuud. (Ill. 26, 27). Hoone lõunapoolsele krundiosale oli rajatud aiamaa koos kartulimaaga juba eelneval aastal (1937). Nagu asundustaludel oli ette nähtud, tuli arendada ka põllupidamist. Põllumaalapp oli rajatud põhja suunas, Kadaka pst äärde 0,5 ha suurusele turbapinnasega maaalale, mis oli puukändudest puhtaks juuritud.

Ill. 26 Aiaplaan 10.12.1937.a.
(Eesti Arhitektuurimuuseum EAM_f-22_n-8_s-3)

Ill. 27 Ants Nõva aiatöödel ~1939.a.
(perekonnaarhiiv)

Aegade jooksul vähenes maja ümber paikneva tootmisaia tähtsus ja see kujunes ümber iluaiaks. Aedviljapeenrad, mis algselt olid elamu lähemas ümbruses viidi kaugemale, õunapuude alla ning majaümborus kujundati lähemas ümbruses lillepeenardega ja murupinnaga õuealana.

Ill. 28 Aed elamu ümber 1950-ndatel a. (perekonnaarhiiv)

Ill. 29 Iluaed 1960-ndatel aastatel
(Eesti Arhitektuurimuuseum F.22.8.8)

1950-ndatel aastatel Ilmar Nõva suure huvi tõttu iluaiaanduse vastu kujundati jalgrada Tähetorni tänava jalgväravani ja tiigi ümbrus ulatuslike kiviktaimlatena ja püsilille peenardena.

Juba algusest peale on Erika Nõva tähtsustanud ja propageerinud elamuid ümbritseva iluaia loomist. 1940. aastal, sõjahirmus, kui Eesti elanikud ostsid kokku majapidamismaterjale, kasutas Erika Nõva juhust ja omandas langenud väärtuse tõttu hoopis väärispuid ja -põõsaid. Oma aia tarbeks osteti kaks halli nulgu, jugapuu, siberi seedermand, mureleid ja erinevaid püsililli.

III. 30 Jalgrada elamuni 1940-ndatel a.
(perekonnaarhiiv)

III. 31 Elamu ees kaskeddealune 1940-ndatel a.
(perekonnaarhiiv)

Hilisematel aastatel on köögiviljapeenrad vahetanud elamu ümber erinevaid asukohti, andes järjest enam maad avarale muruga kaetud õuepinnale. Aiakujunduses on domineerivaimaks jäänud suure murupinnaga õueala, õunaaed, aiaruumi orgaaniliselt paigutatud igihaljad ning dekoratiivsed ilupuud ja- põõsad ning püsilillede grupid. (III. 29).

III. 32 Perenaine õunapuud istutamas
1938.a. (perekonnaarhiiv)

III. 33 Arhitekt oma õunapuuga 1940-ndatel a. (perekonnaarhiiv)

Piirdeaiad

Peale ehituse valmimist rajati elamu ümbrusesse kalda alla puitpostidest ja traadist aed kitsede pidamiseks. Hiljem rajati krundi piiramiseks ja viljapuuaiaks kaitsmiseks metsloomade eest lihtne puitpostidest, horisontaallattidest ja diagonaalsetest hõredatest ritvadest arhailise olekuga piirdeaed (Ill. 34, 35). Jalgvärvaks Tähetorni tänava (end Harku tee) poolt oli tehtud ajalooliselt levinud peenete diagonaalselt paigutatud ritvadega kaetud puitvärav. Samalaadse lahendusega oli ka värav liiklusvahendistega pääsuks Kadaka puiestee poolt.

Ill. 34 Piirdeaed Kadaka pst ääres 1940-ndatel a.
(perekonnaarhiiv)

Ill. 35 Piirdeaed Kadaka pst ääres 1940-ndatel a.
(perekonnaarhiiv)

Puitaed säilis kuni ~1950-ndate aastateni kui see asendati metallpostidele kinnitatud tsingitud võrgust piirdeaiaga. Jalg- ja autovärvat on aegade jooksul korduvalt uuendatud, kuid nende puhul on säilitanud siiani algne kujundus (Ill. 36, 37).

Ill. 36 Jalgvärav Tähetorni tn ääres 1950-ndatel a.
(perekonnaarhiiv)

Ill. 37 Autovärav Kadaka pst ääres 1950-ndatel a.
(perekonnaarhiiv)

1.4 Omanikud

Elamu kuulub Erika Nõva lähisugulastele ja on alaliselt olnud perekonna omanduses ja kasutuses. Elamu ehitanud Erika ja Ilmar Nõva järel sai omanikuks nende poeg Ants Nõva, kes elas oma perekonnaga pea kogu oma elu selles majas. Sõja ajal, 1940-ndatest aastatest kuni 60-ndateni pakkus Erika Nõva elamu teisel korrusel ajutist elamisvõimalust väga paljudele lähematele ja kaugematele sugulastele ning tuttavatele. Osalt oli see ka kartuses majast väljaajamise ohu tõttu.

Praeguseks on elamu omanikuks arhitekti lapselaps, kes on samuti selles maja kogu oma elu elanud.

2 MATERJALIKASUTUS JA TEHNILINE SEISUKORD

Elamu on oma materjalikasutuselt hea näide honest, kus on omas ajas levinud traditsionaalseid materjale kombineeritud läbi uuenduslike ehitusvõtete. Peamiseks näiteks on “Nopsa” tüüpi müüri ladumistehnika rakendamine. Ehitusaegseteks viimistlusmaterjalideks on olnud tänapäeval uuesti väärtustatud naturaalsed ja ajas püsivad ehitusmaterjalid nagu lubikrohv, linaõlivärviga või õlivahaga kaetud puitpõrandad, kaseiin-, kriit või lubivärvidega kaetud seinaja laepinnad.

Hilisematel nõukogudeaegsetel korrastusremontidel on küll kasutatud ka praegu ebasobivateks tõdetud materjale (peamiselt erinevad, mittehingavad polümeeripõhised värvid), kuid neid on piisavalt lihtne eemaldada ja asendada ajastutruude ja hoone olemusega sobivate materjalidega. Peale esmase ja põhilise ehitismahu valmimist jäid teostamata mitmed tööd. See oli tingitud peamiselt ehitusmaksumuse suurenemisest võrreldes algse kalkulatsiooniga ning hiljem mõjutas põhiliselt sõjaaegne majanduslik olukord.

Hoone tehniline seisukord kande- ja ehituskonstruksioonide osas on üldiselt hea. On küll ilmenud erinevaid peenemaid pragusid välis ja sisekandeseintes, kuid need ei oma hoone kandeseisukohalt ohtlikku iseloomu. Praod mõjutavad peamiselt hoone õhutihedust, kuna läbivad välisseinte erinevaid kivikihte. Praod ei läbi vundament.

Vajalik on enne suuremaid sise- ja välisseinte krohvi- ja viimistlustöid teha konstruktiivse osa ehitustehniline ekspertiis.

Pragude peamiseks tekkepõhjuseks võib arvata hooneümbruse pinnase vajumist, kuna piirkonnas tehtava ehitustegevuse tõttu on maapinnas põhjavee tase aastate jooksul märgatavalt langenud. See on omakorda kaasa toonud elamut ümbritseva turbamaa kokkukuivamise ja

pinnase üldise vajumise. Nõva mälestustest on välja loetav, et hoolimata insener Graueni poolsetest soovitud ei eemaldatud kõigi vundamentide alt kogu turbakihti ja see on arvatavalt seinapragude tekke põhjuseks⁷ (Ill. 38, 39).

38

39

Ill. 38 Idapoolne välissein elutoa akna aluse põrandaaluse tuulutussavaga. Pragu on tekkinud akna alla. Seinavärvi piirist soklil on vaadeldav hooneümbruse pinna vajumine 20-30 cm (autori foto)

Ill. 39 Nurgapostidele toetuv veranda vundament idaküljel. Maapind on vajunud 30 cm (autori foto)

Ill. 40 Läänepoolne välissein teisele korrusele trepi kohal. Praod on tekkinud 2012-2017. a. (autori foto)

7. Anne Lass (koostaja), Arhitekt Erika Nõva, Minu töö ja elu; Eesti Arhitektuurimuseum, Tallinn 2006 lk 44

Ill. 41 Läänepoolne välissein katuse uukakna nurk
(autori foto)

Ill. 42 Idapoolne välisseina uukakna nurk (autori foto)

Ilmselt on veel välisseinte sisepindadele tekkinud erinevate pragude põhjuseks mitu järjestikust lumerohket aastat. Pragudega välisseintes kaasneb põhiliselt elamu õhutiheduse vähenemine ja seega ka kulude tõus kütmisele. Lahenduseks on pragude kohal krohviparandused lubikrohviga arvestades õigeid materjalikasutuse põhimõtteid.

Viimase 15 aasta remonttöödega on elamu interjööris eemaldatud järkjärgult nõukogudeaegseid enamalt juhuslikke kihistusi valdavalt teise korruse ruumides (tapeedid, laudpõrandaid katvad ehitusplaadid ja rullpõrandakatted jne)

Remonttööde tegemisel on kinni peetud põhimõttest, et kasutada naturaalseid ja ajalooliselt sobivaid ehitusmaterjale ja -võtteid. Aluseks on võetud omaaegne praktiline teabekirjandus. Üks paremini kasutustleidnud kogu on 1936. aastal H. Velbergi poolt koostatud “Vajalisemaid väärvimisviise”.

Amortiseerunud hooneosad ja tehnosüsteemid ning võimalikud lahendused

1. **Välisseinte ja vahelagede** rekonstrueerimisel koostatada tehniline lahendus, kus arvestada, et soojustada ei ole lubatud hoone välispinda. Elamu välismahtu ja proportsiooni ei ole lubatud muuta. Välisseinu on võimalik soojustada seestpoolt, kinnitades sisepinnale 50 mm rooplaad, mis omakorda krohvida lubikrohviga ning viimistleda vastavalt siseviimistlusprojektile. Krohvimisega parandatakse vajumispragudega seinte õhutihedust. Teise korruse lagi soojustada põõningul

puistevillaga (min 30 cm). Olemasolevat laepealset liiva mitte eemaldada, kuna liiv on oluliseks elemendiks tuleohutuse puhul ning õhutiheduse saavutamiseks.

2. Elamu **välisüksed ja aknad** on valdavalt heas olukorras, vajades vaid korralist hooldust. Akende korrastamisel eemaldada osaliselt paigaldatud aknaliistud, eemaldada lahtine linaõlivärv ja kogu ulatuses mittesobiv muu värv, teha puidu- ja kitiparandused ning katta 2-3 kihti linaõlivärviga. Lubatud on originaallahendusi järgivad koopiad valmistada teise korruse lõunakülje avatäidetest, mis on 80-ndatel aastatel vahetatud. Kuna aknad on elegantselt saledate raamidega, ei ole võimalik oluliselt akende kujundust muutmata paigaldada siseruumidesse klaaspakette. Seega on vastu võetud otsus, jätta aknad olemasoleva lahendusega ja paigaldada kõikide avatäidete õhutiheduse tõstmiseks siseruumidele soontesse freesitud tihendid. Tuleb panustada talvisel ajal kampronite ja villaste sokkide kandmisesse.
3. Enne **hooneümbruse maapinna** tagasitäitmist lahendada elamu põrandate ja vundamentide soojustamise tehniline lahendus. Soojustada ei ole lubatud sokli välispinda. Elamu välismahtu ja proportsiooni ei ole lubatud muuta. Põrandate ja sokli sisepinna soojustamine sobivaid lahendusi rakendades annab piisava tulemuse, et tõsta energiasäästlikkust.
4. **Elektriinstallatsioon** on põhimahus ehitusaegne. Vahepealsete remonttööde käigus on osade esimese ja teise korruse tubade elektriinstallatsioonid asendatud. Restaureerimise käigus asendada ja muuta tänapäeva normidele vastavaks ning terviklikuks süsteemiks kõik hoone elektriinstallatsioonid. Säilitada esimesel korrusel võimalikult palju ehitusaegseid originaalseid lüliteid ja pistikupesasid.
Lisada olemasolevatega haakuva stilistikaga elektriinstallatsioonielementidega (näit. ümar must Renovo seeria)
5. **Keskküttesüsteem**, mis rajati 1976. aastal on täielikult amortiseerunud. Keskküte toimis õliküttega katla baasil. Osaliselt on käesolevaks ajaks eluumidest eemaldatud toona paigaldatud malmradiaatorid. Hoone keskküttesüsteemi rekonstrueerimiseks koostada projekt ning keskküte planeerida maakütte või õhkkütte baasil. Parimaks lahenduseks on vesipõrandakütte või -radiaatorkütte (ruumides, kus ei ole võimalik ajalooliste põrandate olemasolul põrandakütte lahendust). Õhk-vesi keskküttesüsteemi valikul pöörata tähelepanu valise kütteseadme asukoha valikul. Seade tuleb paigutada nii, et see ei domineeriks hoone tähtsamates vaadetes. Interjööris kasutada malmradiaatoreid.
6. Olemasolev loomulikul õhu liikumisel toimiv **ventilatsioonisüsteem** jätta muutmata. Sundventilatsioonisüsteemi ja soojustagastusega ventilatsioonisüsteemi mitte planeerida,

kuna ei ole lubatav muuta elamu interjööri ventilatsioonitorustikega. Niiskettesse ruumidesse projekteerida mehaaniline väljatõmme.

7. **Pottahjud ja kamin** vajavad regulaarset hooldust ja vastavalt oma tehnilisele seisukorrale tulevad vajadusel ümber laduda. Lähemate aastate jooksul vajavad parandamist esimese korruse ahju metalluks (purunenud hing) ja kamina kalasabamustriga laotud kuumuse tõttu lagunenenud tagasein asendada samaväärsega.
8. **Korstnad** on varasemalt 2003 aastal rekonstrueeritud. Korstnapitsid lammutati ja laoti uuesti üles ja krohviti. Kasutatud katteplekkide konstruktiivne lahendus ei osutunud vastupidavaks ja ilmastiku tõttu lagunes krohvkate. 2016 aasta sügisel eemaldati põhjapoolse korstna lahtine tsementkrohv, tehti krohvianalüüs laboris (Lisa 10) ja taastati krohvipind. Samaaegselt paigaldati katuse tasapinnas veeplekid ja katteplekk. Sarnaselt on planeeritud rekonstrueerida lõunapoolne korsten.
9. Algselt elamut allikast tuleva veega varustanud hüdraulilise pumba - **vesioina** deformeerumise ja piisava veevoolu vähenemise tõttu on veesüsteem asendatud ja elamu on liidetud veevõrguga. Ehitusaegse hoonesisese veetorustiku deformeerunud veetorustik on majasiseselt asendatud seinapealse torustikuga esimesel korrusel. Koos küttesüsteemi projekteerimisega lahendada hoone vee- ja kanalisatsioonisüsteem. Võimaluse korral säilitada dekoratiivsel eesmärgil “vesioinas” (hüdrauliline pump) oma ajaloolises asukohas, kui peale allikast tuleva veetorustiku puhastamist on võimalik tagada pumba tööks vajalik vee kogus.
10. Veranda madalakaldelise katuslae rekonstrueerimise käigus ajutiselt eemaldatud deformeerunud **rõdupiirdest** valmistada koopia (olemasoleva ja arhiveeritud piirdefragmendi järgi) ja paigaldada oma algele kohale. Restaureerimistöode käigus võib kaaluda esiaegse rõdu puitpõranda taastamist.
11. Elamu sissepääsuala **paeplaatidega kaetud trepp** ja katusealuse **terrassi põrand** korrastada. Rajada ehitusaegselt ärajäetud betoonist aluspind, välja vahetada purunenud paeplaadid. Põranda restaureerimisel pöörata tähelepanu õigetest paekihtidest õige tehnoloogia järgi käsitsi murtud plaatide valikule.
12. Hoone **rookatuse** erinevatest pindadest on viimati, 2016. a. vahetatud lõunapoolne majandustiiva katus. Järgnevalt tuleb kuni viie aasta jooksul asendada eluruumide idapoolne katus. Tööde juures pöörata tähelepanu harja lahendusele, kus vajadusel vahetada välja deformeerunud veelauad samaväärsete vastu. Harjalaudise alla paigaldada vajadusel hingav aluskate. Katuseuukide pealmine ja külgmine pind valmistada ülejäänud katusega sama paksusena (30 cm), eriti tähelepanu pöörates räästaosa üleulatamisele akna

välispinnast. (min 50 cm). Katuseuugi ja katusepinna liitekoht valmistada võimalikult laugjalt, et vältida orgaanika (puulehed, okkad, oksad) kogunemist neelukohtadesse, mis omakorda soodustab katusepinna eluiga lühendavat roo mittekuivamist ja sambla kasvamist.

3 VÄÄRTUSED JA SÄILITAMISETTEPANEKUD

Elamu on oma fassaadide kujundusvõtelt kombinatsioon ajaloolisest traditsionalistlikust taluhoonestusest, mis on peenelt ühildatud oma ajastu aktuaalsete, peamiselt funktsionalistlike elementidega. Elamu väärtust tõstab krundi hilisemate kihistuste puudumine hoonestuse näol. Võrreldes ülejäänud asunduse esialgsete kruntidega, mis nõukogude ajal jagati väiksemateks, tavaliselt ~1200 m² suurusteks tükkideks, tuleb Nõva elamu esile pea esialgse ruumimõjuga, asudes tänapäevalgi avaras poollooduslikus keskkonnas, metsa taustal. Tänapäevaks osaliselt säilinud kuid aiakujunduses domineeriv õunaaed on mõjuvaim just elamuümbrust miljööd kujundava haljastuselemendina.

Elamu kahte tiiba on ilmakaari ja päikese liikumist arvestades tsoneeritud elu ja majandusruumid. Lõuna- ja õhtukülge avanevad elamu sissepääsuala, veranda ja katusealune terrass koos päikeseküllase suure hooviga. Varjatumasse põhja- ja hommikupoolsesse külge jäävad majandus- ja omaaegsed loomapidamisruumid. Talus kasvanuna oskas Erika Nõva hästi arvestada loomapidamise nõuete ja vajadustega. Hoolimata linnakeskkonna pealetungist on veel nõukogude aja lõpuaastatel (toidunappusest tingituna) ja hiljemgi olnud võimalus neis ruumides loomade pidamiseks, sealjuures arvestades eri loomaliikide liigiomaseid nõudeid ja vajadusi.

Hoone sissepääsuga külgnevat kaetud terrassi ilmestavad köögi ümaraken ning seda järgiv ümar müüriava vastasseinas. Katusealune on kujunenud tänu meie vahelduvale ilmastikule praktiliseks töö- ja puhkealaks.

Aknad on lahendatud elamu erinevate ruumide lõikes lintakendena ja nurgaakende võtestikku kasutades. Lintaknad moodustuvad eri ruumide aknaid grupiti kokku liites fassaadil paiknevate eenduvate lihtsate karniiside kaasabil.

Erandliku kuid tervikusse haakuva elemendina mõjub veranda klassikalise kujundusega kaarjate vormidega karniis, mis on kõrvuti rahvapäraselt lihtsa kujundusega saelõikelistest piirdelaudadest kujundatud rõdupiirdega. Piire on värvitud pruunikaspunase katva õlivärviga. Ehitusaegsetelt fotodelt vaadeldav puidust rõdupõrand, mis katab tõrvapapiga kaetud betoonist katuslage, on hilisemalt lammutatud (Ill. 43, 44).

Ill. 43 Veranda nurgalahendus ja karniis (autori foto).

Ill. 44 Elamu valmimisjärgselt 1938.a. (Eesti Arhitektuurimuuseum F22.8.8.1.1)

Hoone katusesarikate otsad on tahatud ümaraks ning kujundatud keskse läbiva avaga. Esi- ja tagafassaadi laiema räästa ulatuses on ka sarikate alumine pind kujundatud ajaloolise

taluarhitektuuri võtmes. Kõik sarikate otsad on käsitsi kirvega tahatud ja omavad seega suurt tähtsust fassaadi kujunduselementidena.

Suuresti tänu ehitusjärgse ajastu majanduslikule olukorrale on enam viimistletud esimese korruse eluruumid ja trepihall. Seetõttu võib lugeda elutuba ja esikuid elamu väärtuslikemateks ruumideks kogu oma terviklahendusega.

Teise korruse eluruumide peamiseks väärtuseks on ajastutruud, naturaalsed ehitusmaterjalid seintes, põrandatel ja lagedes. Mõlema korruse ulatuses on kõigil akendel laiad täispuidust elegantsed aknalauad.

Remonttöödel alates 2000-st. aastast on kasutatud ajas kestva tulemuse saavutamiseks ainult naturaalseid materjale ning ajalooliste retseptide alusel neist värve kokku segades (muna-õli tempera, kaseiinvärv, lubi-kaseiinvärv, linaõlilasuur).

Siseviimistluskontseptsiooni aluseks on olnud taustana mõjuvad heledad katva värviga kaetud suures sein- ja laepinnad ning neile vastanduses ja aktsendina mõjudes detailidena naturaalse viimistlusega elemendid. Või siis aktiivsemad suuremad pinnad, kus on kasutatud hoone ajaloolisi värvikombinatsioone.

Elamu väärtused tulevad välja läbi kõigi hästi kokku komponeeritud üksikdetailide, mõjudes üheskoos unikaalse ja toimiva terviklahendusena.

Väärtuslikud elemendid ja säilitamisettepanekud hoone välisfassaadis

1. Elamu sissepääs – peauks, varikatuse lagi koos tahatud puidust tugipostiga

Uks - kõik puitosad puhastada lahtisest värvist. Ukse väisvoodril teha vajalikud puiduparandused, asendada deformeerunud väline profiillaudis samaväärsega, parandada väiksemad puidukahjustused linaõlikitiga, kruntida ja katta linaõlivärviga kaks korda vastavalt värvikaardiga Vana aja värvid (Tikkurila) määratud toonile tumepruun 315 X (Ill. 45).

Ukse siseküljel parandada vajalikud kohad linaõlikitiga, kruntida ja katta linaõlivärviga kaks korda vastavalt värvikaardiga Vana aja värvid (Tikkurila) määratud toonile hele valkjasheliline 332 X (Ill. 46).

Ukse siekülje naturaalse pinnaga dekoratiivliistud katta kaks korda linaõlivärnitsaga.

Lengid katta kaks korda külma sügavroheline linaõlivärviga (Holkham roheline, Allbäck) (Ill. 47).

Ukse metallsulused ja hinged puhastada ning korrastada. Vajadusel asendada originaalilähedastega.

III 45. Välisukse väliskülg.
Külm tumepruun 315X
(Vana aja värvid, Tikkurila)

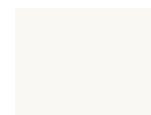
III 46. Välisukse sisekülg
Hele valkjasroheline 332X
(Vana aja värvid, Tikkurila)

III.47 Holkham roheline, Allbäck

Varikatuse lagi – kõik puitosad puhastada lahtisest värvist (III. 48, 49). Katuse läbijooksu tõttu rikitud laudad ja liistud asendada samaväärsetega vajadusel kruntida ja katta kaks korda linaõlivärviga:

- talad - sügav tumeroheline (Holkham roheline, Allbäck)
- lae sile aluslaudis - loodusvalge (Vana valge, Allbäck)
- diagonaalsed profilliistud - hele valkjasroheline (332X Tikkurila)

- ümarate otstega kattelaudad - raudoksiidpunane (raudoksiidpunane Allbäck)

- laudade katteliistud - hele valkjasroheline (332X Tikkurila)

Ill. 48. Peaukse varikatuse (autori foto)

Ill 49. Varikatuse detail (autori foto)

Tahatud puidust tugipost – puidupinnad pesta naturaalse seebiga (näit. linaõliseep, männiseep, roheline seep), puhastada lahtisest viimistlusest ja peale kuivamist katta kaks korda õlilakiga (Ill. 50, 51)

Ill. 50. Varikatuse tugipost (autori foto foto)

Ill. 51. Varikatuse tugiposti detail (autori foto)

2. Majandusruumide välisused ja kahepoolne värav (Ill. 52)

Kõik puitosad puhastada lahtisest värvist. Uste väisvoodril teha vajalikud puiduparandused, asendada deformeerunud väline profiillaudis samaväärsega, parandada väiksemad puidukahjustused linaõlikitiga, kruntida ja katta linaõlivärviga kaks korda vastavalt värvikaardiga Vana aja värvid (Tikkurila) määratud toonile tumepruun 315 X. Ukse siseküljel teostada puiduparandused, kruntida ja katta linaõlivärviga kaks korda tumepruuniga 315 X, vana aja värvid (Tikkurila).

Lengid katta kaks korda külma sügavroheline linaõlivärviga (Holkham roheline, Allbäck). Ukse metallsulused ja hinged puhastada ning korrastada. Vajadusel asendada originaalilähedastega.

Ill. 52. Majandusruumide välisused ja kahepoolne värav (autori foto).

3. Dekoratiivsed sarikaotsad.

Endise katuse läbijooksu tõttu määrdunud sarikad pesta naturaalse seebiga (näit. linaõliseep, männiseep, roheline seep). Ei vaja täiendavat käsitlemist kuid võib katta üks kord värnitsaga hilisema juhusliku määrdumise vähendamiseks. (Ill. 53).

Ill. 53. Dekoratiivsed sarikaotsad (autori foto)

Ill. 54. Rõdupiire 1960-ndatel (perekonnaarhiiv)

4. Rõdupiire

Valmistada amortiseerunud ja lamekatusele rekonstrueerimise tõttu eemaldatud rõdupiire säilitatud originaalfragmendi alusel täpse koopiana. Vertikaalsed lauad katta krundiga ja linaõlivärviga kaks korda vastavalt värvikaardiga Vana aja värvid (Tikkurila) määratud toonile tumepruun 355 X.

Pealmine käsipuu ja postid katta krundiga ja linaõlivärviga kaks korda raudoksiidpunasega (raudoksiidpunane Allbäck)

5. Kõik aknad, veranda- ja rõduuksed (Ill. 56-59)

Kõik puitosad puhastada lahtisest värvist. Teha vajalikud puiduparandused, parandada väiksemad puidukahjustused linaõlikitiga, vajadusel kruntida ja katta valge, 20%-lise tsinkoksiidi sisaldusega linaõlivärviga kaks korda (Uula, Allbäck toodang).

Lengid katta kaks korda külma sügavroheline linaõlivärviga (Holkham roheline, Allbäck).

Akende metallsulused ja hinged puhastada ning korrastada. Vajadusel asendada originaalilähedastega.

III 56. Veranda aknad ja uksed (autori foto)

III 57. Aken (autori foto)

III 58. Akna detail (veelaud ja tuuleliist)
(autori foto)

III 59. Akna detail (hing ja veelaud)
(autori foto)

6. **Originaalsed fassaadi metalldetailid (ventilatsioonirestid)**

Puhastada, katta korrosioonitõrjevahendiga ja vajadusel asendada originaaliga sarnase elemendiga. (Ill. 60, 61)

III. 60. Ventilatsioonirest välisfassaadis
(autori foto)

III. 61. Ventilatsioonirest interjööris
(autori foto)

7. Välisukse esine metallkorpusega valgusti

Metallosad puhastada ja katta musta metallivärviga, elektrisüsteemid kontrollida ja asendada kaasaegsete kaablitega.

Olemasolev kattevari (plastikust) asendada sobiva piimjast klaasist silindrilise katteklaasiga (h= 200 mm, d=120 mm) (Ill. 62)

Ill. 62. Metallvalgusti (autori foto)

Väärtused ja säilitamissettepanekud elamu interjööris

1. Sisetrepi väljalõigetega (hoone valmimisaastat kujutav) piire

Puidupinnad pesta naturaalse seebiga (näit. linaõliseep, männiseep, roheline seep), puhastada lahtisest viimistlusest ja peale kuivamist katta kaks korda õlilakiga. Astmed, varvaslauad ja põsklauad puhastada värvist, parandada vajadusel linaõlikitiga ja värvida vastavalt siseviimistlusprojektile (Ill. 63).

Ill. 63. Sisetrepi piire (perekonnaarhiiv)

2. Elutoa ja töötoa parkettpõrand, põrandaliistud

Elutoa põrand puhastada olemasolevast lakist, vuugid pahteldada ja katta töötoa eeskujul esimese kihina naturaalse põrandaõliga (Timberex) teine kiht katta õlivahaga (Osmo). Põrandaliistud puhastada värvist, parandada vajadusel linaõlikitiga ja värvida vastavalt siseviimistlusprojektile (Ill. 64).

Ill. 64. Elutoa parkettpõrand ja põrandaliist (autori foto)

3. Elutoa rahvusmuustrite väljalõigetega kujundatud dekoratiivsed laetalad ja dekoratiivselt viimistletud konstruktiivsed laetalad

Ei vaja täiendavat käsitlemist (Ill. 20, 21).

4. Esimese ja teise korruse pottahjud ning avatud küttekoldega klinkertellistest Edgar Velbri kujundatud kamin (Ill. 25, 64).

Küttekehadele teostada igaaastane regulaarne hooldus ja vastavalt oma tehnilisele seisukorrale tulevikus vajadusel ümber laduda. Lähemate aastate jooksul vajavad parandamist esimese korruse ahju metalluks (purunenud hing) ja kamina kalasabamuustriga laotud kuumuse tõttu lagunenenud tagasein asendada samaväärsega.

Ill. 64. Siseakna elutoapoolne külg (autori foto)

5. Ümmargune siseaken köögi ja elutoa vahel

Puhastada aknaraami köögipoolne raam värvist, katta kaks korda linaõlilakiga (Ill. 64, 65).

Ill. 64. Siseakna elutoapoolne külg (autori foto)

Ill. 65. Siseakna köögipoolne lül (autori foto)

6. **Funktsionalistliku kujundusega siseuksed**

Kõik puitosad (ukselehed, - ligid ja piirdeliistud) puhastada lahtisest värvist. Teha vajalikud puiduparandused, parandada väiksemad puidukahjustused linaõlikitiga, vajadusel kruntida ja katta linaõlivärviga kaks korda (Uula, Allbäck toodang) vastavalt siseviimistlusprojektile.

Naturaalse pinnaga iluliistud ja piirdeliistud pesta naturaalse seebiga (näit. linaõliseep, männiseep, roheline seep), puhastada lahtisest viimistlusest ja peale kuivamist katta kaks korda õlilakiga (Ill. 26, 66).

Ill. 66. Sisemine välisuks (autori foto)

7. **Akende ja siseuste originaalsed metalldetailid (sulused, lingid, hinged, kremoonid, ja muud väiksemad detailid)**

Akende metallsulused ja hinged puhastada ning korrastada. Vajadusel asendada originaalilähedastega.

8. **Originaalsed valgustid esimese ja teise korruse esikus**

Metallosad puhastada, elektrisüsteemid kontrollida ja asendada kaasaegsete kaablitega. Klaaskuplid asendada vajadusel samaväärsete vastu

9. **Esimese korruse wc loputuskast ja tsingist veetoru**

Võimalusel säilitada

4 RESTAUREERIMISE KONTSEPTSIOON

Elamu restaureerimisel tuleb aluseks võtta algne ehitusprintsip ja materjalikasutus.

Hooneümbruse ja aia haljastuse rekonstrueerimisel ja võimalusel ka valitud kohtades kujunduse taastamisel, järgida toonasele moodsa käsitlusega taluaiale omast identiteeti. Seda mõtet edasi kandvana tuleb säilitada ja puuduvate puude osas taastada terviklik õunaaed.

Säilitada hoone vaatlemist krundi erinevatelt külgedelt. Haljastuse rekonstrueerimise juures tuleb järgida põhimõtet, et kõrgema kasvuga puud paigutada hoonest kaugemale. Rookatuse varjamine puudega soosib katusepinna aeglasemat kuivamist ja seeläbi soosib sambla kasvu, mis omakorda vähendab märgatavalt katuse eluiga.

Enne suuremate projekteerimis- ning remonttööde ettevõtmist, mis käsitlevad elamu välis- ja sisekandesinu, on vajalik anda hoone konstruktiivsele osale ehituskonstruktori hinnang, mille järgi juhinduda.

Elamu plaanilahendus tuleb jätta muutmata eluruumide osas. Hoone majandustiiva funktsioonide muutmisel ei ole lubatud katusekorruse ruumide valgustamiseks laiendada katuse mahust eenduvate väljaehitiste (katuseuukide) kujul. Välisvalguse pääs hoonesse tuleb lahendada katuse pinnas paiknevate katuseakende abil, vältides elamu esifassaadide muutmist. Kuna elamu juures on väga palju säilinud originaalset ehitussubstantsi, vajavad enamuses pinnad korduvkäsitlemist mittedobiva värvi eemaldamise või värvi uuendamise teel koos üksikute väiksemate parandustega (väliskandeseinad).

Fassaadi värvilahenduses on ehituse ajal kasutatud toona levinud toone. Selgelt on jälgitav, et hilisemate remontide käigus on kasutatud sageli juhuslikuma iseloomuga ja nõukogude ajal levinud ja propageeritud materjale. Seeläbi ajaloolist traditsiooni mitte järgides on moodustunud elamu erinevates ruumides mittedobivad materjali- ja värvikooslused.

Ühtselt toimiva terviklahenduse loomiseks tuleb restaureerimise käigus käsitleda tervikuna hoone välisfassaade, koostades fassaadipass, võttes aluseks omaaegsed head näited toonivalikus välisustel (külm sügavpruun linaõlivärv) ja seintel (külm hele ookerkollane lubivärv). Neid toone aluseks võttes on kujundatud fassaadi puitelemendid.

Elamu siseviimistluskontseptsiooni koostamisel tuleb lähtuda algselt kujundatud naturaalse puidupinnaga (piirdeliistud, laetalad) ning õlivahaga kaetud puitpindadest. Sellise materjalikäsitlustega haakub suuremate seina- ja laepindade katmine heledate vanavalgete põhitoonidega. Interjööris võib loovamalt kasutada ajalooliselt levinud värvitoone (Tikkurila

vana aja värvid ja Allbäck värvikaartidelt) ning värviuuringute läbi leitud originaalseid toone siseseintel (Ill 67,68).

Ill. 67. Originaalne tindisinine seinavärv
esimese korruse töötoas (autori foto)

Ill. 68. Originaalne hallikasroheline seinavärv
(336X Tikkurila) teise korruse toas (autori foto)

Elamu restaureerimise peamiseks lähtekohaks on hoone korrastamine ja taastamine originaalse lahenduse alusel, kasutades ajastukohaseid naturaalseid ehitusmaterjale, ajaloolisi ehitusvõtteid arvestades, kaasaegseid energiasäästlikke põhimõtteid.

KOKKUVÕTE

Oma olemuselt on talutraditsionalistlik (Mart Kalmu määratluse järgi) elamu üheaegselt moodsa lahendusega ning samas teadlikult arhailine, hinnates esivanemate rahvalikku arhitektuuripärandit. Selge ja suursuguselt mõjuv arhitektoonika on saavutatud traditsionaalsete ehitusvõtete ja –materjalide koosmõjuna. Läbi nende põhimõtete väärtustamise tuleb hoonet korrastada ja restaureerida.

Tänu oma eripärasusele väärrib elamu koos teda ümbritseva taluaia planeeringuga krunt säilitamist ja eksponeerimist läbi oma igapäevase kasutuse elamuna. Hoolimata oma väljapaistvast olemusest on elamu praktiline ja mugav igapäevasel eluhoonena.

Elamus viibides selgelt tajutav teljelisus – nii ruumide läbitavuse kui ka vaadete osas ning see väärtus ja omapära tuleb säilitada algset plaanilahendust säilitades.

Läbi elamu põhjalikuma käsitlemise võib tõdeda, et hoolimata oma eest, tehnilisest olukorrast, vahepealsest juhuslikumast materjalikäsitlemisest, on hoone säilitanud oma põhiolemuse. Tänapäevastele põhimõtetele vastavaks korrigeerimisel ei ole vaja teostada suuri, hoone põhiolemust muutvaid ehituslahendusi. Energiasäästlikkuse saab tagada läbi kompleksse hoone analüüsi tulemusel saavutatud tegevuskava.

Elamu juures on aegade jooksul tehtud selle säilivuse huvides erineva tasemega ja põhjalikkusega töid.

Läbi kogemuse, kus hoone korrastamisel on süvenetud materjalide põhiolemusse, kasutades autentseid traditsionaalseid retsepte, algmaterjale kombineerides on tõdetud meetodite ja printsiipide elementaarsuses ja käepärasuses. Saadud tulemus on olnud hästi haakuv elamu olemusega ja ühtlasi on tõestatud teadmine, et naturaalne materjal kestab ajas kauem, vananeb väärikalt, on inimsõbralik ning on seeläbi palju praktilisem lahendus.

Käesoleva töö tulemusena võib kokku võtta, et õigeid ja ajastutruid töövõtteid tundes, põhimõtetest aru saades ja suuremaid protsesse pikemalt ette planeerides on võimalik väga ökonoomselt taastada ja säilitada ajaloolisi elamuid. Palju väiksemaid ja suuremaid regulaarseid korrastustöid on võimalik teha ilma erialaspetsialiste kasutamata. Tähtis on hooneomanike teadvuse tõstmine väärtustest, mida nad omavad läbi ajalooliste hoonete.

Suuremate tehnilise iseloomuga muudatuste puhul on tulevikus vajalik lahendada süsteemid kogu maja ulatuses komplekselt, neid hiljem vajadusel rakendades osade kaupa.

Nõva elamu väärib ühe omaaegse ereda näitena vastutustundlikku suhtumist ja käsitlemist ning eksponeerimist oma miljööväärtuslikus looduskeskkonnas.

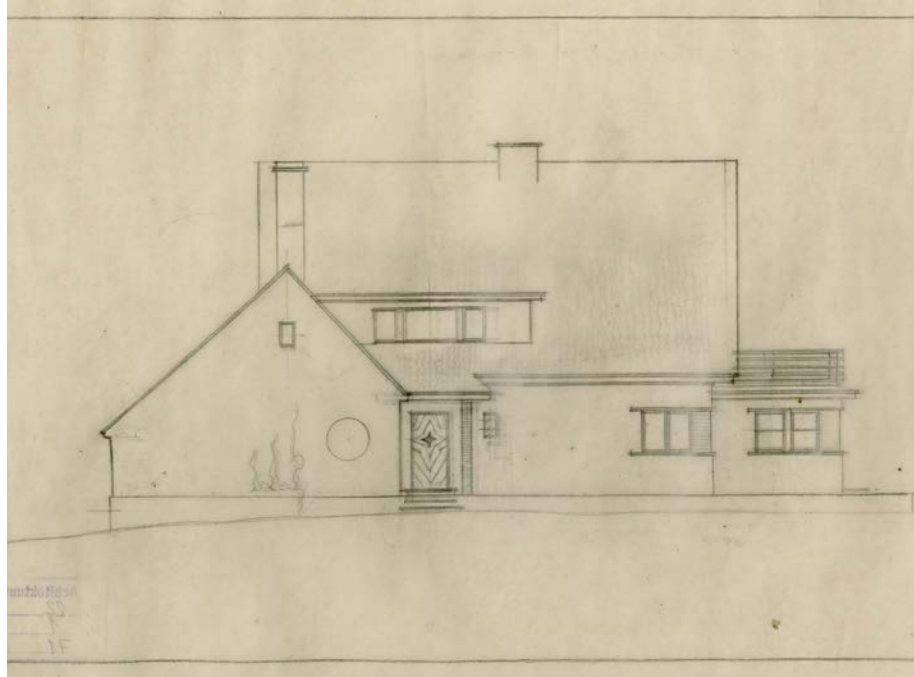
Elamu restaureerimise peamiseks lähtekohaks on hoone korrastamine originaalse lahenduse alusel, kasutades ajastukohaseid naturaalseid ehitusmaterjale, ajaloolisi ehitusvõtteid, ja tänapäevaseid energiasäästlikke põhimõtteid arvestades.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Ins. A.Grauen ja V.Alven, Tulekindel ehitusviis Nopsa; Tallinn 1936
2. Anne Lass, Arhitekt Erika Nõva, Minu töö ja elu; Eesti Arhitektuurimuuseum, Tallinn 2006
3. Robert Nerman, Mustamäe ajalugu 1960. aastate alguseni; Tallinn 2012
4. Martin Nurme, Mustamäe asunduse ajalugu; Tallinn 2014
5. H. Velberg, Vajalisemaid värvimisõpetusi; Tallinn 1936

LISAD

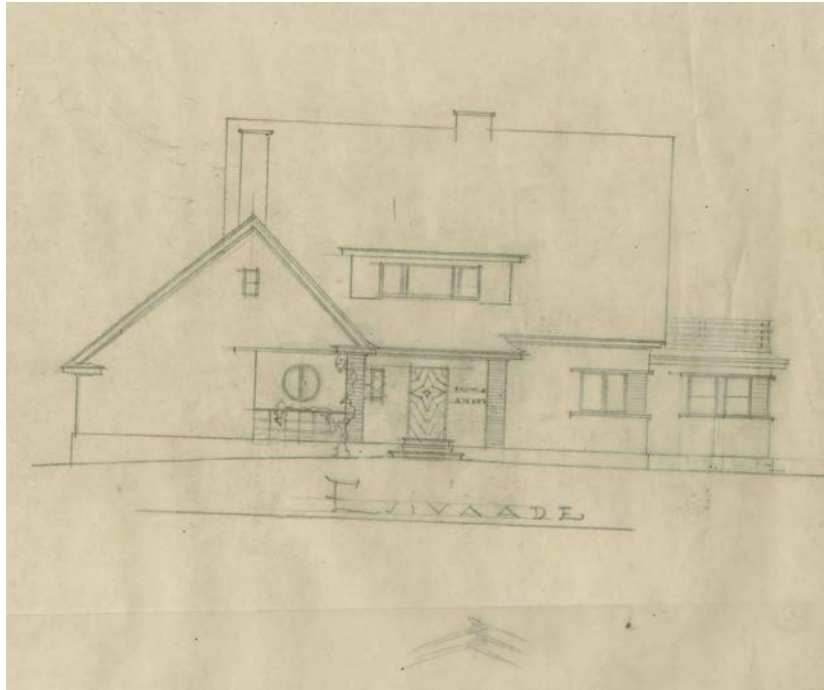
1. Elamu fassaadi eskiisvariant EAM f2.n12.s10
2. Elamu fassaadi eskiisvarian EAM f2.n1.s71a
3. Elamu fassaadi eskiisvarian EAM f2.n1.s71b
4. Elamu fassaadi eskiisvarian EAM f2.n1.s71c
5. Elamu fassaadi eskiisvarian EAM f2.n1.s71d
6. Nopsa seinä soojusmõõtmised 1937 EAM f2.n12.s10e
7. Mõõdistamine elamu esiküljel 1937.a. (perekonnaarhiiv)
8. Mõõdistamine elamu esiküljel 1937.a. (perekonnaarhiiv)
9. Mõõdistamine elamu tagaküljel 1937.a. (perekonnaarhiiv)
10. Nopsa seinä soojusmõõtmised 1937 EAM f2.n12.s10b
11. Korstna lubikrohvi analüüs (TTÜ Ehitusmat teadus- ja katselaboratorium)
12. Esimese korruse remonttöödel koostatud seinakonstruktsiooni skeem (autori joonis)
13. Nopsa tüüpi seinä konstruktiivne lõige. (Ins. A.Grauen ja V.Alver, Tulekindel ehitusviis "Nopsa"; Tallinn 1936, lk 19, joonis 12)
14. Nopsa tüüpi seinä konstruktiivne lahendus. (Ins. A.Grauen ja V.Alver, Tulekindel ehitusviis "Nopsa"; Tallinn 1936, lk 12, joonis 5)

1. Elamu fassaadi eskiisvariant EAM f2.n12.s10

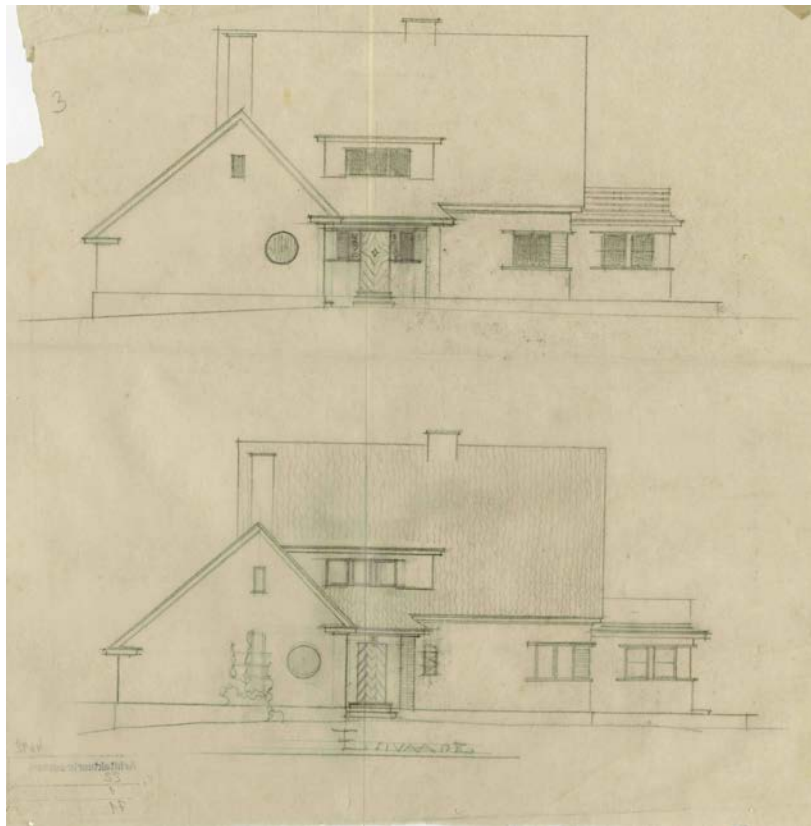
2. Elamu fassaadi eskiisvarian EAM f2.n1.s71a

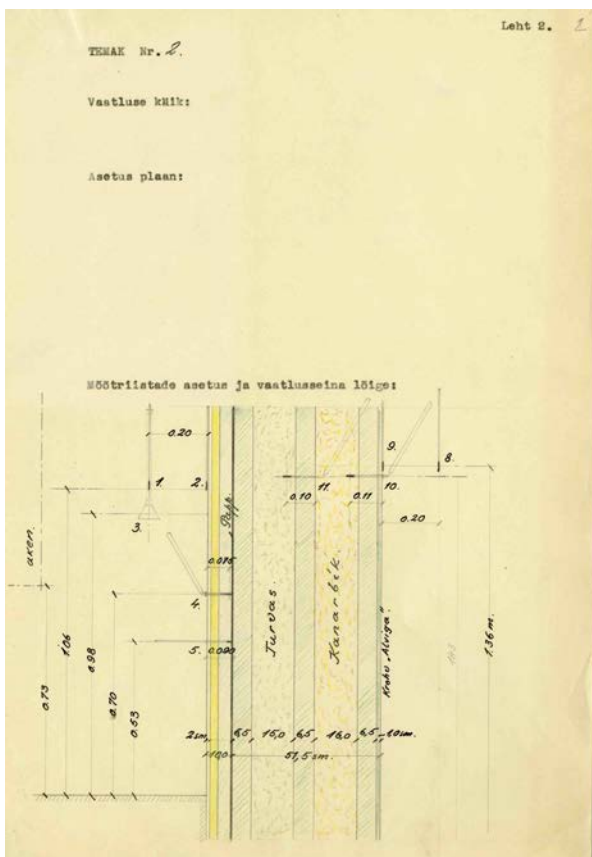
3.Elamu fassaadi eskiisvarian EAM f2.n1.s71b

4.Elamu fassaadi eskiisvarian EAM f2.n1.s71c

5. Elamu fassaadi eskiisvarian EAM f2.n1.s71d
6. Nopsa seinä soojusmõõtmised 1937 EAM f2.n12.s10e

1

Kaunistatavate ehitusmaterjalide,
ehitusviiside ja ehituskonstruktsioonide
Töedeministeeriumi uurimise alamkomisjon
(TEMAK).

Vaatlus Nr. 2.

Aeg: 1. veebruar 1940a.
Koht: *Anttamiäe asumis, Nõva talu.*
Hoone omanik: *ark. Nõva.*

- * kasutamiseviis: elamu
- * ehitaja:
- * ehitusaeg: *suvi-sügis 1937a.*
- * kirjeldus:

Komisjoni koosseis:

Alamkomisjoni esimees: *prof. O. Madsen.*
" liikmed: *prof. A. Toivanen*
nn. E. Hansen.

Abijuhid: *audendajad: J. Lippor*
A. Siit.

Jures olid: *dir. ark. F. Ostrovi*
ius. E. Lüttke
ins. N. Tseretoff.
ark. A. Söpp.
ark.

majaomanik ark. Nõva.

7. Mõõdistamine elamu esiküljel 1937.a. (perekonnaarhiiv)

8. Mõõdistamine elamu esiküljel 1937.a. (perekonnaarhiiv)

9. Mõõdistamine elamu tagaküljel 1937.a. (perekonnaarhiiv)

Jrk. nr.	Vaatlus aeg	H i t s k u s %								T u u l			
		S e e s			V i i l i n s								
		S t u t k a			S e n a a l l.								
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	10 ⁵⁵	170	120	55%	52/4	-	-	-					
2.	11 ⁰⁵	-	-		52/0	-	-	-					
3.	11 ²⁰	-	-		52/6	-12,8	-13,2	74,8					
4.	11 ²⁵	-	-		49/1	-14,0	-14,0	89%					
5.	11 ⁵⁰	-	-		49/1	-	-	-					

Märkmeid: TM - Teaduse hüperomeeter.
TUK - T.U. Rindise katseaja hüperomeeter.

Jrk. nr.	Vaatlus aeg	T e m p e r a t u u r i d												
		S i s t e m p e r a t u u r i d °C.						V i i l i n s t e m p e r a t u u r i d °C.						
		R e s t i s e s			S e n a a l l.			T a r j a s		S a l e m i s e s r e h i s.				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	10 ⁵⁵	+16,5	+16,2	+14,5	+8,6	+6,4								
2.	11 ⁰⁵	+14,5	+16,2	+14,5	+8,6	+6,4								
3.	11 ²⁰	+16,3	+16,1	+14,8	+8,6	+6,4								
4.	11 ²⁵	+16,3	+16,0	+14,6	+8,6	+6,4								
5.	11 ²⁰	+16,3	+16,0	+14,5	+8,6	+6,4								
6.	12 ¹⁰	+18,2	+17,0	+16,0	+9,0	+6,6								
7.	13 ⁰⁰	+18,1	+17,2	+16,2	+9,0	+6,6								
8.	14 ⁰⁰	+17,7	+17,0	+15,5	+6,0	+6,6								

Märkmeid: 1) päine paiste mõõtmiseks.
2) ann seinale sisse raatitud valguspaarid kuni rõõmsuse kuni.

10. Nopsea seinale soojusmõõtmised 1937 EAM f2.n12.s10b

TALLINNA
TEHNIKAÜLIKOOL
EHITUSTOOTLUSE INSTITUUDI
EHITUSMATERJALIDE TEADUS- JA KATSELABORATOORIUM
Eesti Akrediteerimiskeskuse poolt akrediteeritud katselabor reg nr L004

Tellijaja:

Silverholm OÜ

Magdaleena 14 - 2
11312 TALLINN

.....2016

Katseprotokoll N° 892/16

Lk.1/1

Tööülesanne: Kivistunud krohviproovi analüüs.

Proovi kirjeldus: Krohvitükk, tähistusega **Kadaka pst 120 krohv**, kogus ~ 1 kg.

Toodud laborisse 01.09.2016 tellija poolt.

Katsetamine: EVS-EN 196-2:2013 nõuete kohaselt.

Katsetulemused:

1. Krohvi keemiline koostis EVS-EN 196-2:2013

Saadud proov peenendati ja kuivatati (110±5) °C juures. Keemiline koostis on antud kuiva proovi kohta.

Proovi tähistus	Lahustumatu jääk, %	Kuumutuskadu 975 °C, %	SO ₃ , %
Kadaka pst 120 krohv	75,40	10,00	0,15

2. Krohvi oletatav arvutuslik suhteline koostis (arvutatud kuivainena)

Krohvi koostise arvutamisel lähtuti eeldusest, et krohvi töötlemisel 5% HCl lahusega moodustab lahustumatu osa kvartslüüv ja lahustunud osa sideaine (portlandtsement ja kustutamata lubi + lisandid). Sideaine on arvutatud kuivainena ilma vaba vee ja CO₂. Portlandtsemendi SO₃ sisalduseks arvutusel on võetud 3,0 %.

Proovi tähistus	Krohvi suhteline kaaluline seguvahekord		
	kustutamata lubi + lisandid	portlandtsement	kvartslüüv
Kadaka pst 120 krohv	1	0,5	7,9

Saadud tulemused kehtivad ainult kirjeldatud krohviproovi kohta.

Margit Rosenberg
Laboratooriumi juhataja kt.

Lea Saia
Laborant

Katseprotokoll on lubatud kopeerida ainult tervikuna, osaliseks kopeerimiseks tuleb taotleda labori luba.

Ehitajate tee 5
19086 Tallinn

Telefon 620 2460
Faks 620 2020

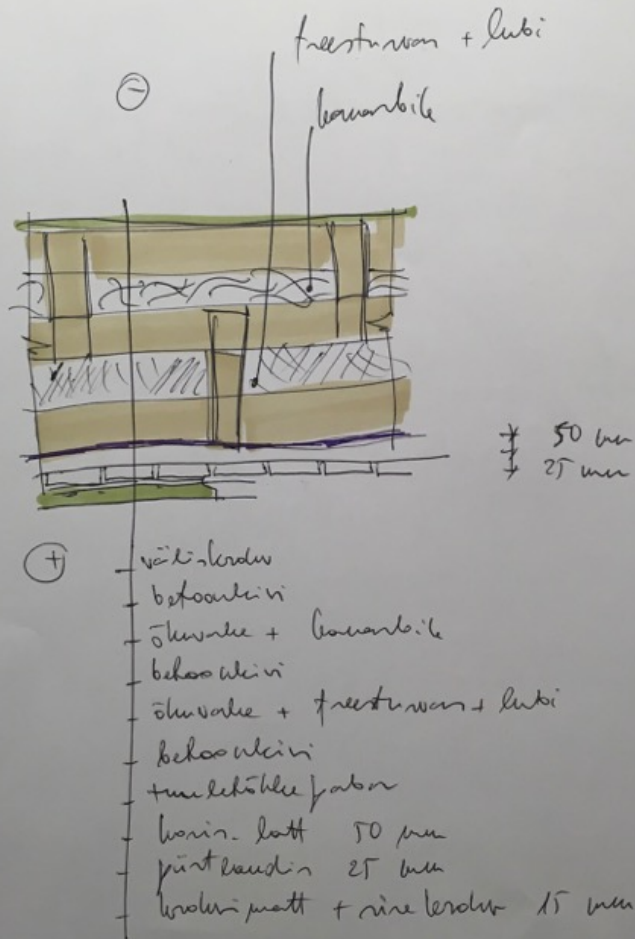
ehituslabor@ttu.ee
www.ttu.ee

11. Korstna lubikrohvi analüüs (TTÜ Ehitusmat teadus- ja katselaboratoorium)

7.02.2017.

Seina konstruktsioon 1.k. korpustub.

kolmipaneelne rõõm rõuvalüps.

12. Esimese korruse remonttöödel koostatud seinakonstruktsiooni skeem (autori joonis)

